

ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ (лютий – березень 2024 р.)

Бюджетна політика

Звітний період характеризувався активною роботою з удосконалення нормативної бази задля ефективного використання бюджетних коштів, забезпечення фінансування першочергових видатків держави.

Міністерство фінансів України поінформувало про стан виконання державного бюджету в січні – лютому 2024 р.¹. Як повідомило Держказначейство, за цей період до державного бюджету надійшло 397,9 млрд грн (у т. ч. до загального фонду – 304,6 млрд грн). Касові видатки державного бюджету становили 492,0 млрд грн (у т. ч. загального фонду – 424 млрд грн). *Для порівняння:* у січні – лютому 2023 р. доходи державного бюджету становили 284,2 млрд грн, а видатки – 447,5 млрд грн.

Пріоритетним напрямом видатків, як і протягом минулих періодів, була соціальна сфера. У січні – лютому 2024 р. із державного бюджету на соцвиплати спрямовано 75,3 млрд грн, у т. ч.: 42,5 млрд грн – на забезпечення виплати пенсій, надбавок і підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду; 17,1 млрд грн – на соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини; 2,2 млрд грн – на підтримку малозабезпечених сімей; 9,4 млрд грн – на надання пільг і житлових субсидій громадянам; 3,8 млрд грн – на соціальний захист дітей та сім'ї; 0,3 млрд грн – на соціальний захист осіб з інвалідністю².

Державна казначейська служба України представила публічний звіт про підсумки діяльності за 2023 р. У заході, який відбувся 27 лютого 2024 р., брали участь представники Громадської та Науково-експертної рад при Казначействі, громадських об'єднань, організацій, друкованих засобів масової інформації та інтернет-ресурсів України, експерти³. Під час звіту Голова Державної

¹ Мінфін: У лютому податок на прибуток та дивіденди від держпідприємств забезпечили понад третину доходів загального фонду держбюджету. 2024. 05 берез. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_u_liutomu_podatok_na_pributok_ta_dividendi_vid_derzhpidpriemstv_zabezpec_hili_ponad_tretinu_dokhodiv_zagalnogo_fondu_derzhbiudzhetu-4484

² Мінфін: З початку року на соцвиплати було спрямовано 75,3 млрд грн. 2024. 14 берез. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_z_pochatku_roku_na_sotsviplati_bulo_spryamovano_753_mlrdr_grn-4497

³ Тетяна Слюз представила публічний звіт про підсумки роботи Казначейства за 2023 рік. 2024. 27 лют. URL: <https://www.treasury.gov.ua/news/tetiana-sliuz-predstavyla-publichnyi-zvit-pro-pidsumky-roboty-kaznacheistva-za->

казначейської служби України Тетяна Слюз поінформувала про особливості роботи органів Казначейства у 2023 р. та стан виконання державного і місцевих бюджетів протягом року. Зокрема, за доходами державний бюджет було виконано в сумі 2672,5 млрд грн (+17,9 % від плану та на 49,5 % більше ніж у 2022 р.). Касові видатки державного бюджету в 2023 р. збільшилися порівняно з 2022 р. на 48,4 %, сягнувши 4014,8 млрд грн (виконано на 93,6 %). Місцеві бюджети (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) у 2023 р. за доходами було виконано в сумі 652,6 млрд грн (на 17,5 % більше ніж у 2022 р.), а їхні видатки становили 646,8 млрд грн (на 33,5 % більше ніж у 2022 р., але план було виконано лише на 85,6 %) ⁴. Робота Казначейства у воєнний час здійснювалася планово, що дозволило забезпечити безперервність руху бюджетних коштів та виконання поточних зобов'язань держави.

Кабінет Міністрів України прийняв низку рішень, які забезпечуватимуть виконання Державного бюджету України в 2024 р.

• *Затверджено перший з двох етапів розподілу додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2024 р. № 148-р).* Кошти в сумі 6,2 млрд грн розподілені між шістьма обласними бюджетами та 430 бюджетами територіальних громад і спрямовуватимуться на підтримку роботи окремих органів місцевого самоврядування, зокрема на виплату заробітної плати працівників бюджетної та комунальної сфер місцевих громад. Відповідний механізм розподілу цих коштів встановлено постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1477 (із змінами, про які йшлося в попередньому моніторингу ⁵).

З них, за інформацією Мінфіну ⁶, буде виділено: понад 3,9 млрд грн – місцевим бюджетам (крім бюджету м. Києва) за умови, що їхні території є в переліку деокупованих або тих, де велися бойові дії (при розрахунку враховано надходження в 2023 р. земельного податку, податку на нерухомість, відмінну від земельної ділянки, та єдиного податку); понад 1,8 млрд грн – місцевим бюджетам (за винятком громад на тимчасово окупованих територіях), для яких держбюджетом передбачена додаткова дотація, скоригована на зростання

2023-рік

⁴ Публічний звіт Голови Державної Казначейської служби України. 2023 / Державна казначейська служба України. Київ, 2024. 59 с. URL: <https://www.treasury.gov.ua/storage/app/uploads/public/65d/4d8/173/65d4d81736cfb214863850.pdf>

⁵ Див.: URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-u-period-voyennoho-3>

⁶ Мінфін: Уряд затвердив розподіл 6,2 млрд грн додаткової дотації для місцевих бюджетів. 2024. 23 лют. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_zatverdiv_rozpodil_62_mlrd_grn_dodatkovoi_dotatsii_dlia_mistsevikh_bi_udzhetiv-4460

мінімальної зарплати; понад 458 млн грн – місцевим бюджетам (крім бюджету м. Києва), які в 2023 р. не отримали податку на доходи фізичних осіб з виплат військовослужбовцям, але у яких відбулося зменшення надходжень до бюджету.

- *Затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення компенсації витрат за гуманітарне розмінування земель сільськогосподарського призначення* (постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2024 р. № 284). Згідно з цим Порядком із державного бюджету компенсуватиметься 80 % вартості розмінування ділянки фермерам, які працюють на власній чи орендованій землі; ціна на послуги з розмінування визначатиметься на відкритих торгах у системі «Prozorro»; компенсація надаватиметься одноразово за одну забруднену ділянку. Загалом у Державному бюджеті України на 2024 рік для реалізації програми компенсації витрат за гуманітарне розмінування передбачено 3 млрд грн. За інформацією Мінекономіки⁷, це дасть змогу фермерам уже цієї весни укласти контракти як із державними, так і приватними операторами протимінної діяльності на очищення сільськогосподарських земель та отримати компенсацію із державного бюджету. Менш ніж за рік Україна кількаразово збільшила свої спроможності в розмінуванні, а після обстеження повернула до використання 18 тис. км² землі. Ймовірно, забрудненими залишаються 156 тис. км² територій. Зокрема, це землі сільськогосподарського призначення. Мета Мінекономіки – за 10 років очистити 80 % забруднених земель і зробити їх безпечними для використання.

- *Затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для реалізації ПрАТ «Українська фінансова житлова компанія» житлової політики держави шляхом забезпечення громадян України житлом* (постанова Кабінету Міністрів України від 01 березня 2024 р. № 223). Згідно з цим Порядком кошти спрямовуються на надання кредитів, забезпечених предметом іпотеки, безпосередньо чи через уповноважених суб'єктів, які уклали угоди з Укрфінжитло. Кошти на ці цілі передбачено в Державному бюджеті України на 2024 рік за спеціальним фондом у сумі 1,44 млрд грн. Мінекономіки приймає рішення про перерахування коштів Укрфінжитло на підставі рішення цього товариства щодо затвердження ліміту кредитування в межах відповідних фактичних надходжень спеціального фонду державного бюджету за програмою «Частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність» (тобто відбувається переспрямування коштів, які Укрфінжитло мало би перерахувати до держбюджету за результатами своєї діяльності). Цей Порядок дасть змогу унормувати питання стосовно забезпечення в 2024 р. житлом громадян, які його

⁷ Компенсації на 3 мільярди гривень. Фермери отримають від держави гроші на гуманітарне розмінування. 2024. 12 берез. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d460e654-19a6-4f02-ae4a-a595e32c941b&title=KompensatsiiNa3-MiliardiGriven>

потребують (військовослужбовці, медики, вчителі, особи, які втратили житло та ін.).

- *Унормовано питання щодо використання залишку коштів Дорожнього фонду, не використаного в попередні роки* (постанова Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2024 р. № 199). З цією метою передбачено спрямувати кошти в сумі 17,1 млрд грн Державному агентству відновлення та розвитку інфраструктури на нову бюджетну програму «Розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування державного значення». Кошти використовуватимуться для: будівництва, реконструкції, ремонту та експлуатаційного утримання автомобільних доріг загального користування державного значення; виконання науково-дослідних робіт; функціонування інформаційно-аналітичної системи дорожнього господарства; проведення конкурсів і підготовки договорів щодо виконання відповідних робіт з будівництва, реконструкції, ремонту та утримання автомобільних доріг; розвитку, будівництва, ремонту, облаштування, модернізації та утримання пунктів пропуску через державний кордон для автомобільного сполучення. Окрім того, затверджено обсяги фінансування за напрямками використання коштів та за об'єктами будівництва / реконструкції / ремонту. Це дасть змогу забезпечити підтримання доріг загальнодержавного значення на прийнятному рівні, не допустити погіршення транспортного сполучення в Україні.

- *Унормовано низку питань, які стосуються забезпечення фінансування сфери освіти в 2024 р.* Постановою Кабінету Міністрів України від 05 березня 2024 р. № 245, зокрема, *уточнено питання використання та розподілу освітньої субвенції*. Цим документом⁸ внесено зміни до постанов Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» від 14 січня 2015 р. № 6 і «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами» від 27 грудня 2017 р. № 1088. Урядовим рішенням встановлено, що розподіл освітньої субвенції здійснюється на основі кількості учнів станом на 01 жовтня року, що передує плановому бюджетному періоду (тобто для всіх закладів освіти визначено єдину дату). Також уточнюється питання врахування інклюзивних класів; унормовано питання простою для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти та інклюзивно-ресурсних центрів; скориговано перелік напрямів спрямування залишків освітньої субвенції (виключено питання, які стосувалися пандемії COVID-19, проведення розрахунків за енергоносії та комунальні послуги, стипендії); встановлено, що в 2024 р. для бюджетів територіальних громад застосовано розрахункову наповнюваність класів, визначену на 2022 р.; унормовано питання спрямування коштів освітньої субвенції приватним закладам освіти тощо. Окрім того, визначено, що для стимулювання підвищення ефективності шкільної мережі та якості освіти заплановано не дозволяти

⁸ Уряд вніс зміни до порядку та умов надання, а також формули розподілу освітньої субвенції. 2024. 06 берез. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-vnis-zmini-do-poryadku-ta-umov-nadannya-takozh-formuli-rozpodilu-osvitnoyi-subvenciyi>

фінансувати коштом освітньої субвенції заклади освіти (крім початкових шкіл) з кількістю учнів менш ніж 45 осіб (з 01 вересня 2025 р.) та менш ніж 60 осіб (з 01 вересня 2026 р.).

• *Проведено розподіл коштів з рахунку для задоволення потреб охорони здоров'я, відкритого Міністерству охорони здоров'я в НБУ.* Зокрема, передбачено виділення Міністерству охорони здоров'я коштів у сумі 198,8 млн грн з рахунку UNITED24 за новою бюджетною програмою для закупівлі медичних виробів (у т. ч. дороговартісного медичного обладнання), спеціалізованих санітарних транспортних засобів і послуг з технічного огляду, експертизи, перевірки технічного стану та випробувань (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р. № 140-р). Це дасть змогу покращити матеріально-технічну базу закладів охорони здоров'я та готовність їх до нових викликів, спричинених повномасштабною війною⁹.

Продовжено роботу щодо реалізації в 2024 р. заходів з відновлення зруйнованого майна, підвищення обороноздатності держави.

З Фонду ліквідації наслідків збройної агресії (постанова Кабінету Міністрів України від 05 березня 2024 р. № 247) на безповоротній основі виділено Мінінфраструктури 7656,6 млн грн для надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проєктів (об'єктів, заходів), спрямованих на ліквідацію наслідків збройної агресії. Також затверджено перелік проєктів (об'єктів, заходів), фінансування яких здійснюється за рахунок цієї субвенції. Так само Державному агентству відновлення та розвитку інфраструктури виділено 1537,8 млн грн для будівництва та відновлення об'єктів інфраструктури, житлового та громадського призначення, громадських будинків та споруд і затверджено перелік таких проєктів (об'єктів, заходів), які фінансуються за рахунок коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, та обсяги бюджетних коштів для їх фінансового забезпечення;

Перерозподілено залишки коштів спеціального фонду державного бюджету, джерелом формування яких були надходження субвенції з місцевих бюджетів для підтримки обороноздатності держави (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 р. № 145-р). Йдеться про загальну суму 1396,6 млн грн. Зокрема, 1296,6 млн грн спрямовано до Міноборони задля забезпечення діяльності ЗСУ; підготовки кадрів і військ; медичного забезпечення особового складу, ветеранів військової служби та членів їхніх сімей, ветеранів війни; розвитку, закупівлі, модернізації й ремонту озброєння, військової техніки, засобів та обладнання. Ще 100 млн грн спрямовано до МВС задля виконання завдань, функцій та підготовки кадрів Національної гвардії України. Вказані кошти формувалися відповідно до вимог п. 22 розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України² за рахунок коштів, які передавалися з

⁹ Уряд ухвалив постанову про розподіл і спрямування коштів UNITED24 для закупівлі медичного обладнання та транспорту. 2024. 16 лют. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-uhvaliv-postanovu-pro-rozpodil-i-sprjamuvannja-koshtiv-united24-dlja-zakupivli-medichnogo-obladnannja-ta-transportu>

місцевих бюджетів до державного бюджету для забезпечення національної безпеки України.

З метою забезпечення протидії інформаційним загрозам з боку держави-агресора, кіберзахисту, відновлення та розвитку цифрової інфраструктури держави кошти в сумі 31,5 млн грн передано з рахунку, відкритого Мінцифри у Національному банку, до Мінінфраструктури для проведення розрахунків з державним підприємством «ДІА» за надані послуги з адміністрування та забезпечення функціонування Державного реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, для забезпечення безперервної роботи, захисту та розвитку об'єктів інформаційної інфраструктури (розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 березня 2024 р. № 169-р).

З резервного фонду державного бюджету задля створення та експлуатації системи спеціального телерадіомовлення розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05 березня 2024 р. № 193-р виділено 152 млн грн Держспецзв'язку (для Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення). Кошти будуть спрямовані на розгортання у 45 локаціях Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської, Вінницької та Одеської областей мережі блокування антиукраїнського телерадіомовлення у прикордонних районах України із застосуванням комплексів вибіркового блокування сигналів радіоелектронних (телевізійних) засобів¹⁰.

¹⁰ Уряд виділив понад 150 мільйонів на блокування теле- та радіосигналів з Росії та Білорусі. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/03/6/710821/>